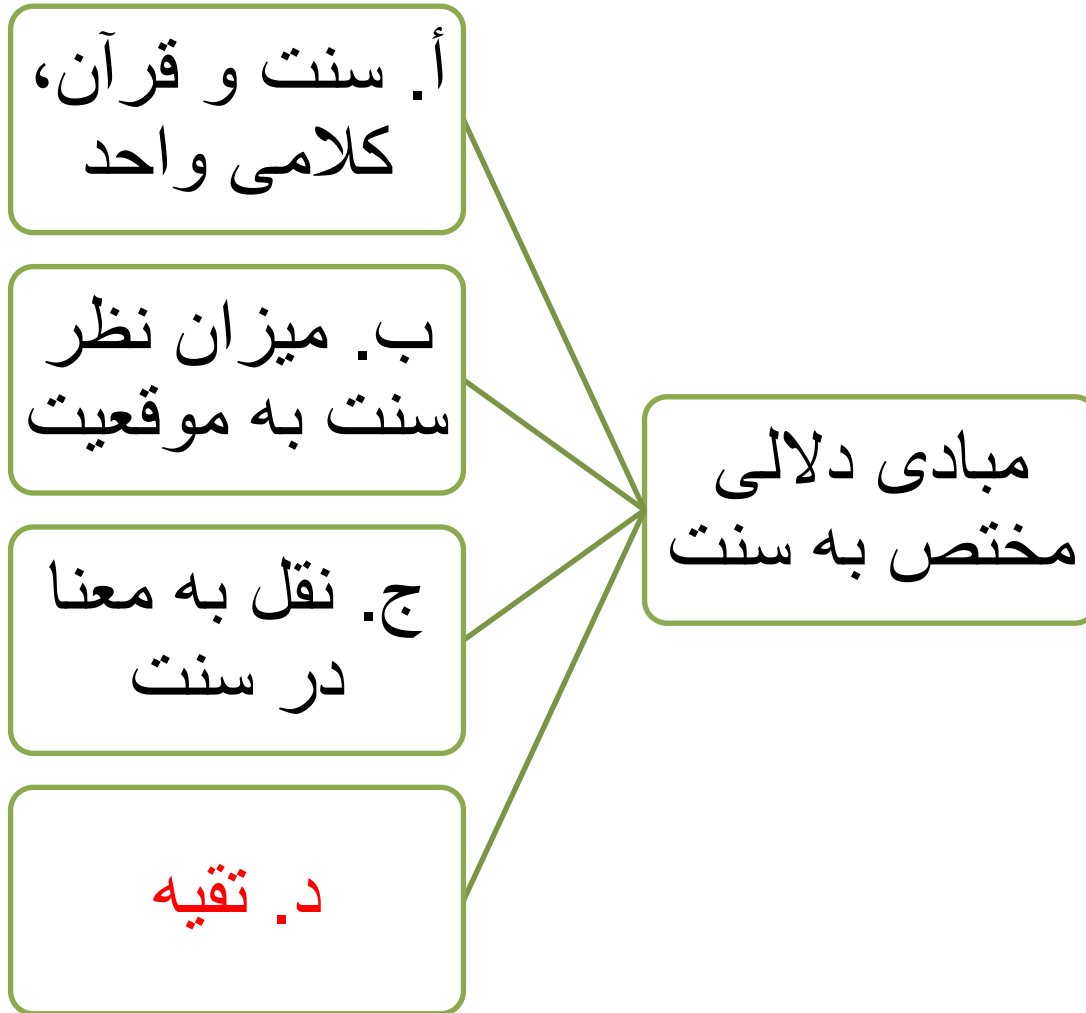

علم أصول الفقه

٢١-١١-٩١ مبادئ مختص تصديقي ٤٥

دراسات الأستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

مبادی دلالی مختص به سنت

- آنچه تا حال مطرح نمودیم به **مرحله‌ی صدور سنت** و نقل آن مربوط می‌شد. بحث تقیه که اینک در صدد بیان آن هستیم، با **جهت صدور سنت** در ارتباط است.
- یعنی در تقیه سخن در این است که رفتار و سخن معصوم علیه السلام از چه جهت صادر شده است.

- تا کنون فرض ما بر این بود که امام در مقام بیان حکم واقعی - اعم از الهی و ولایی - است.
- بنابراین جهت صدور سنت (جهت صدور بیان یا رفتار) اظهار حکم واقعی است.
- اما در تقیه جهت صدور فعل یا قول، بیان حکم واقعی نیست که تفصیل آن خواهد گذشت.

- اصل وجود تقیه جزو مسلمات مکتب اهل بیت علیهم السلام است و البته از جمله مواردی است که محل اعتراض مخالفان شیعه نسبت به شیعه است.
- صاحب وسایل روایات مربوط به تقیه را در باب امر به معروف و نهی از منکر جمع آورده است*.
- *ر.ک: شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱۶، صص ۲۰۳ - ۲۵۵ (کتاب الامر بالمعروف و النهی عن المنکر، ابواب الامر و النهی و ما یناسبهما، باب های ۲۴ - ۳۶).

- برخی از این روایات که مسلم بودن تقیه را در نزد شیعه بیان می‌کند، عبارتند از:

- ۱. ابی عمرو اعجمی از امام صادق علیه السلام نقل می‌کند: ان تسعة اعشار الدین فی التقية، و لا دین لمن لا تقية له [نه دهم دین در تقیه است و کسی که تقیه نداشته باشد، دین ندارد].

- . ربک: همان، ص ۲۰۴ (همان، باب ۲۴، ح ۳).

- ۲. امام باقر علیہ السلام می فرماید: التقیة من دینی و دین آبائی، لا ایمان لمن لا تقیة له [تقیہ دین من و پدران من است و کسی که تقیہ ندارد، ایمان ندارد].

- . ربک: همان (همان، ح ۴).

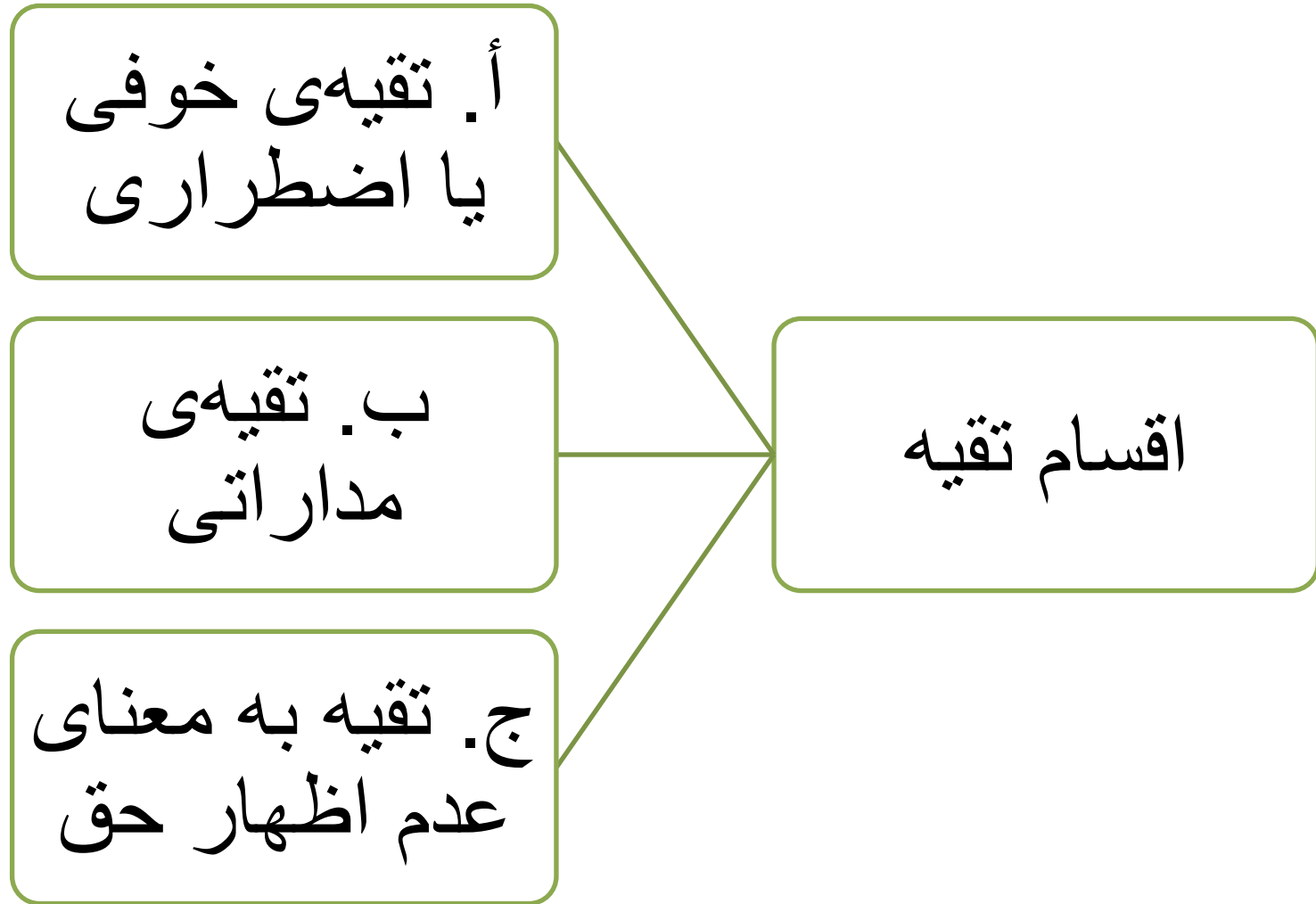
- در این دو روایت، تقيه، معیار دیانت و دین داری معرفی شده است.

- اقسام تقیہ
- امام خمینی تقیہ را از جهات مختلف قابل تقسیم می‌داند. یکی از این جهات، مواردی است که تقیہ در آنها اتفاق می‌افتد.* آنچه را امام خمینی در این جهت مطرح نموده، می‌توان اقسام تقیہ نامید.
- * امام خمینی، الرسائل العشرة، التقیة، ص ۷.

تقیہ

- اقسام تقیہ عبارتند از:
- أ. تقیہی خوفی یا اضطراری
- ب. تقیہی مداراتی
- ج. تقیہ به معنای عدم اظهار حق

- أ. تقیه‌ی خوفی یا اضطراری:
- اگر شخص در موقعیتی قرار گیرد که بیان حق یا عمل بر طبق آن برای وی یا اطرافیان‌ش خطر داشته باشد، مجاز است بلکه بر او واجب است که رفتار و گفتارش به گونه‌ای باشد که خطری متوجه او یا اطرافیان نشود.
- چنین برخوردی را تقیه‌ی خوفی یا اضطراری می‌نامیم.

- معصومان علیهم السلام در قسمت وسیعی از تاریخ حضورشان با مشکل خلفای جور مواجه بودند و فقط در دوران کوتاهی - دوران خلافت امام علی و امام حسن علیهما السلام - حکومت را در دست داشتند. در این مدت با حکومت‌های متفاوتی برخورد داشته‌اند.
- برخی از آنها مقتدر بودند و کاملاً بر اوضاع تسلط داشتند؛ از این رو، فشار بیشتری بر مخالفان خود وارد می‌کردند.
- برخی دیگر دچار ضعف بودند و آن سلطه و هیمنه را نداشتند؛ بنابراین قادر به کنترل مخالفان نبودند.

- میزان حساسیت این حکومت‌ها نسبت به ائمه علیهم السلام نیز متفاوت بود. همین تفاوت حساسیت‌ها موجب رفتارهای متفاوت نسبت به ائمه علیهم السلام و پیروان آنها می‌شد که برخی از این رفتارها، رفتارهایی تند و خشن بود.
- در هر حال معصومان علیهم السلام در فضایی زندگی می‌کردند که احتمال خطر برای خودشان یا اطرافیان‌شان وجود داشت. ممکن بود کلام یا رفتاری از آنها، مستمسکی به دست ظالمان می‌داد تا فشار بیشتری بر شیعیان وارد نمایند.

- با این وصف احتمال دارد کلام یا رفتاری از معصوم علیه السلام به خاطر حفظ جان خود یا پیروان صورت گرفته باشد. پس تقیه‌ی خوفی در مورد ائمه علیهم السلام نیز مصداق دارد و احتمال آن در مورد ایشان منتفی نیست.

- ب. تقیه‌ی مداراتی:
- این قسم برای مدارا با سایر مذاهب اسلامی و به جهت همراهی با اکثریت اتفاق می‌افتد.
- در اینجا ترس و خطری متوجه شخص نیست؛ ولی اگر بخواهد به همان روش متعارف شیعیان عمل نماید، ارتباطش با سایر مسلمانان قطع می‌گردد و زمینه‌ی بدبینی دیگر مسلمانان را فراهم می‌سازد.
- در این صورت یک فرد شیعه برای همراهی با سایر مسلمانان مجاز است رفتار یا گفتاری داشته باشد که بنا بر مذهب اهل بیت علیهم السلام صحیح نیست.

- از جمله‌ی این موارد که در زمان حضور ائمه علیهم السلام نیز مصداق داشته است، حضور در نمازهای جماعت اهل سنت است.
- در زمان ائمه‌ی متأخر، اکثریت به گونه‌ای بودند که ائمه علیهم السلام مجبور به مدارای با آنها می‌شدند، اگرچه هیچ خطری آنها را تهدید نمی‌نمود.
- البته علی رغم این که تأکید می‌کردند شیعیان در نماز جماعت مسلمانان شرکت نمایند، خودشان چندان به این کار اقدام نمی‌کردند تا مبادا شیعیان به تقیه بودن آن توجه نداشته باشند.

- اهل سنت در نماز خویش کارهایی انجام می دهند که از نظر شیعه باعث بطلان نماز می شود و با باطل شدن نماز امام، مأمومان نمی توانند به او اقتدا کنند. نماز مأموم در صورتی صحیح است که اجتهاداً یا تقلیداً عمل امام از نظر مأموم درست باشد.

- اما در شرایط تقیہی مداراتی - مثل موارد حج - نماز مأموم شیعه در بین جماعت سنیان درست است؛ چراکه عدم حضور شیعیان بازتاب بسیار منفی ایجاد می‌کند و باعث بروز دشمنی می‌شود.
- به همین دلیل ائمه علیهم السلام تأکید کرده‌اند برای حفظ وحدت شیعیان در نماز شرکت کنند و این نماز مجزی است.
- در واقع بر طبق فتوا به طور کلی اگر شخصی در شرایطی مکلف به عمل از روی تقیہ باشد، آن عمل مجزی است، اگرچه آن عمل بنا بر مبانی شیعی باطل باشد.